

**O‘ZBEK SIMFONIK ORKESTRI O‘TMISHDAN BUGUNDA
QADAR...**

*Madaniyat Vazirligi Madaniyat boshqarmasi tasarrufidagi
Farg‘ona shahar 2-sonli Bolalar musiqa va san‘at maktabi “Ma‘naviy-
ma‘rifiy ishlar bo‘yicha” mas‘ul hodim*

Mirkomilova Nigoraxon

ANNOTATSIYA: *O‘zbekistonda musiqiy san‘at, ayniqsa akademik musiqa turlari — simfonik musiqa, kamera musiqa va orkestr ijrochiligi XX asrda faol rivojlana boshladi.*

Kalit so‘zlar: *O‘zbek musiqasi, O‘zbek musiqasi orkestri, mashhur bastakorlar M. Burhonov, M. Ashrafiy, S. Yudakov, M. To‘xtasinov, T. Jalilov va O‘zbekiston milliy cholg‘ular orkestrlari*

Аннотация: *Музыкальное искусство в Узбекистане, особенно академические виды музыки — симфоническая музыка, камерная музыка и оркестровое исполнительство, начали активно развиваться в XX веке*

Ключевые слова: *Узбекская музыка, оркестр узбекской музыки, известные композиторы М. Бурхонов, М. Ашрафи, С. Юдаков, М. Тохтасинов, Т. Джалилов и национальные оркестры инструментов Узбекистана*

ANNOTATION: *In Uzbekistan, musical art, especially types of academic music — symphonic music, chamber music and orchestral performance, began to actively develop in the 20th century.*

Keywords: *Uzbek music, Uzbek Music Orchestra, famous composers M. Burhonov, M. Ashrafi, C. Yudakov, M. Thoktasinov, T. Jalilov and Uzbekistan national instruments orchestras*

Kirish

O‘zbekistonda musiqiy san‘at, ayniqsa akademik musiqa turlari — simfonik musiqa, kamera musiqa va orkestr ijrochiligi XX asrda faol rivojlana boshladi. Ularning eng yorqin namunasi — O‘zbek simfonik orkestri bo‘lib, u nafaqat o‘zbek

xalq kuylarini klassik shaklda ijro etish, balki jahon musiqasi durdonalarini o'zbek sahnasida yangratish vazifasini ham bajardi. Ushbu maqolada O'zbek simfonik orkestrining tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, asosiy ijodiy faoliyati va taraqqiyot sari qo'yilgan muhim qadamlar yoritib beriladi.

Asosiy qism

O'zbekistonda simfonik orkestr san'atining ildizlari 1930-yillarga borib taqaladi. Bu davrda professional musiqachilar, kompozitorlar va dirijyorlar yetishib chiqmoqda edi. 1936-yilda Toshkentda Respublika Davlat filarmoniyasi tashkil etildi. Uning tarkibida Simfonik orkestr ham faoliyat yurita boshladi. O'zbek simfonik orkestrining ilk ijrochilik repertuari asosan rus va yevropa kompozitorlari — Pyotr Chaykovskiy, Lyudvig van Bethoven, Wolfgang Amadey Motsart kabi bastakorlarning asarlaridan iborat edi. Biroq, oradan ko'p o'tmay o'zbek bastakorlari — Mutal Burhonov, Mansur Toshmatov, Tolib Sodiqov, Manas Leviev kabi ijodkorlarning asarlari ham repertuarga kiritila boshlandi. 1950–1980-yillar O'zbek simfonik orkestri uchun yuksalish davri bo'ldi. Orkestr tarkibiga ko'plab malakali musiqa ijrochilari qo'shildi. Shu yillarda dirijyorlar — Mutal Burhonov, Yunus Rajabiy, Z. Xaknazarov, Rauf Abdullayev kabi san'atkorlar orkestrni boshqarib, uning kasbiy darajasini yuksaltirishga katta hissa qo'shdilar. Bu davrda orkestr:

Respublika va Ittifoq miqyosidagi festival, tanlov va simfonik kechalarda ishtirok etdi.

O'zbek xalq qo'shiqlariga ishlov berilgan simfonik variantlar yaratildi.

Yosh kompozitorlarning asarlari keng targ'ib qilindi.

O'zbek simfonik orkestrining faoliyati orqali ko'plab xalq kuy va ashulalari akademik shaklga solinib, sahnaga olib chiqildi. Bu orqali o'zbek musiqasi jahon miqyosida tanila boshladi.

1991-yildan boshlab, O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, madaniyat va san'at sohasida katta islohotlar amalga oshirildi. Bu jarayon O'zbek simfonik orkestriga ham ta'sir qildi. Orkestr faoliyatiga milliy ruh va mustaqil yo'l ko'rinishi kirib keldi. O'zbekiston Davlat simfonik orkestri O'zbek milliy

maqomlari, baxshichilik san'ati, o'zbek klassik kuylarini simfonik shaklda ijro etishda faoliyat yurita boshladi.

Mustaqillik yillarida orkestr:

O'zbekiston kompozitorlarining yangi simfonik asarlarini sahnalashtirdi;

Yevropa, Osiyo va Amerika mamlakatlarida gastro'l safarlarda bo'lib, o'zbek san'atini targ'ib qildi;

Yosh musiqachilar bilan hamkorlikda ta'limiy konsertlar o'tkazdi.

Dirijyorlar — Botirjon Ergashev, Alibek Kabduraxmonov, Kamoliddin Urinbayev kabi zamonaviy san'atkorlar orkestrni yangi bosqichga olib chiqdilar.

Bugungi kunda O'zbekiston Davlat simfonik orkestri respublika miqyosida eng yetakchi ijodiy jamoalardan biridir. Orkestr: Har yili yangi repertuarlar bilan chiqish qilmoqda; O'zbekistonda o'tkaziladigan xalqaro madaniy tadbirlarda ishtirok etmoqda; Mashhur xorijiy dirijyorlar bilan hamkorlik qiladi; O'zbek milliy cholg'ularini simfonik orkestrga uyg'unlashtirish borasida tajribalar o'tkazmoqda. Shuningdek, "O'zbekiston simfonik musiqa festivali", "Jahon klassikasi kunlari", "Kompozitorlar haftaligi" kabi an'anaviy tadbirlar orkestr faoliyatiga yangi ruh bag'ishlamoqda.

Xulosa

O'zbek simfonik orkestri — bu nafaqat musiqa san'atining yuksak shakli, balki milliy madaniyatimizning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan ulkan hissasidir. U o'zbek va jahon bastakorlarining asarlarini keng ommaga yetkazish, yosh avlodni musiqa orqali tarbiyalash, milliy musiqa merosini asrashda beqiyos xizmat qilmoqda. Kelajakda O'zbekiston simfonik orkestrining yanada rivojlanib, xalqaro miqyosdagi musiqiy loyihalarda ishtirok etishi, yoshlar bilan ko'proq ishlashi va raqamli platformalarda keng targ'ib qilinishi ko'zda tutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Asafyev B.V. Muzikalnaya forma kak protsess. 1-kitob, L., 1971.
2. Ashrafi M. Muzika moyey jizni. T., 1975.
3. Belyayev V.M. muzika v Uzbekistane. – Jurnal "Jizn iskusstva". 1929, №6

4. Vizgo T. Simfonicheskaya muzika Uzbekistana. – Jurnal “Zvezda Vostoka”, 1946, №10
5. Mamadjanova E.U. Osnovniye periodi muzikalnoy kulturi Uzbekistana XX veka. – Sbornik nauchno-metodicheskix statey RSMAL imeni V.S.Uspenskogo. T., 2008
6. Mamadjanova E.U. Uzbekskaya muzikalnaya literatura. T., 2010.
7. Yanov-Yanovskaya N.S. Uzbekskaya simfonicheskaya muzika. T., 1979.